

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	1 Hydref 2024
Aelod Arweiniol	Y Cyngorydd Barry Mellor, Aelod Arweiniol yr Amgylchedd a Chludiant
Awdur yr adroddiad	Cyfarwyddwr Corfforaethol: Yr Amgylchedd a'r Economi a Phennaeth Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol
Teitl	Adnoddau ychwanegol sydd eu hangen ar gyfer y gwasanaeth ailgylchu trolibocs wythnosol newydd a swyddogaethau casglu gwastraff cysylltiedig.

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Mae'r adroddiad yma'n sôn am weithredu'r gwasanaeth ailgylchu trolibocs wythnosol newydd a swyddogaethau gwastraff cysylltiedig â pha addasiadau sydd eu hangen er mwyn sicrhau bod adnoddau digonol yn cael eu dyrannu er mwyn sicrhau y gall y system newydd weithredu ar sylfaen gynaliadwy.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Mae angen penderfyniad i ddarparu adnoddau ychwanegol er mwyn sicrhau y gall y gwasanaeth trolibocs wythnosol newydd a swyddogaethau casglu cysylltiedig weithredu fel y rhagwelwyd.

3. Beth yw'r argymhellion?

- 3.1. Bod y Cabinet yn cymeradwyo £1.299m ychwanegol mewn gwariant cyfalaf er mwyn caffael cerbydau ailgylchu ychwanegol, wedi'i ariannu drwy fenthycu darbodus.

- 3.2. Bod y Cabinet yn cymeradwyo £1.067m ychwanegol o gostau referniw er mwyn sicrhau y gall y newid gwasanaeth ddarparu fel y cynlluniwyd ar sylfaen gynaliadwy. Mae hyn yn cynnwys y costau referniw ar gyfer benthyca darbodus ar gyfer y cerbydau y cyfeirir atynt yn 3.1.
- 3.3. Bod y Cabinet yn cytuno bod y penderfyniad yn cael ei weithredu ar unwaith heb gael ei alw i mewn, yn unol ag adran 7.25 yng Nghyfansoddiad y Cyngor.
- 3.4. Bod y Cabinet yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les (**Atodiad 3**) fel rhan o'i ystyriaethau.

4. Manylion yr adroddiad

- 4.1. Ar 3 Mehefin 2024, cyflwynodd y Cyngor wasanaeth gwastraff/ailgylchu newydd. Cafodd y costau ar gyfer y newid gwasanaeth eu cymeradwyo'n wreiddiol ar 19 Rhagfyr 2018 ac yna cafodd ei adolygu eto gan y Cabinet ar 12 Ebrill 2022.
- 4.2. Yn sgil nifer o ffactorau amrywiol, dim ond amcangyfrif gorau y gall darogan megis y rhain fod i newidiadau gwasanaeth cymhleth. Dim ond pan fydd y newidiadau wedi cael eu gweithredu y gall yr amcangyfrifon hynny gael eu profi'n llawn. Mae'r newid gwasanaeth yma wedi bod yn y cyfnod cynllunio am fwy na 6 mlynedd, e.e. cyn penderfyniad gwreiddiol y Cabinet yn 2018, drwodd i'w weithredu yn 2024. Mae llawer wedi newid yn ystod y cyfnod yma, yn cynnwys elfennau amrywiol allweddol sy'n gysylltiedig â'r newid gwasanaeth yma (e.e. cynnydd mewn costau adeiladu, costau cerbydau, datblygu mwy o dai yn y Sir gan olygu bod angen gwasanaeth gwastraff ac ati).
- 4.3. Fe ddaeth hi'n amlwg yn fuan ar ôl cyflwyno'r gwasanaeth newydd fod rhai o'r rhagdybiaethau yn anghywir. Y brif broblem oedd bod rhai o'r rowndiau ailgylchu dyddiol wedi cael eu dylunio a bod angen casglu o ormod o gartrefi. Roedd hyn yn golygu nad oedd sawl rownd y dydd yn cael ei gwblhau, gan arwain at fethu niferoedd uchel ac annerbyniol o gasgliadau.
- 4.4. Fe fydd yna adolygiad llawn o sut y cafodd y gwasanaeth ei chynllunio a'i gweithredu, a bydd yn cynnwys archwiliad o'r rhagdybiaethau oedd yn sail i ddylunio'r gwasanaeth newydd. Fe fydd aelodau etholedig a phreswylwyr yn rhan o'r adolygiad.

- 4.5. Yr unig ffordd o ddiwygio'r rhagdybiaeth ynglŷn â nifer yr aelwydydd fesul rownd yw drwy leihau nifer yr aelwydydd yn y rowndiau hynny sy'n cael eu heffeithio. Fe fydd hyn yn golygu bod angen cyflwyno rowndiau dyddiol ac adnoddau cysylltiedig ychwanegol.
- 4.6. Heb ymrwymo adnoddau ychwanegol, ni ellir darparu'r gwasanaeth newydd yn llwyddiannus ac yn gynaliadwy ac fe fyddwn ni'n parhau i wario llawer mwy ar benderfyniadau tymor byr aneffeithiol o ddydd i ddydd er mwyn sicrhau bod casgliadau sy'n cael eu methu yn cael eu lleihau/eu cywiro.
- 4.7. Mae'r penderfyniadau rheoli o ddydd i ddydd ers cyflwyno'r gwasanaeth newydd wedi canolbwyntio ar logi cerbydau ychwanegol, cynyddu staff asiantaeth, a defnyddio goramser staff presennol. Er bod hyn wedi bod yn gostus, ni fyddai peidio ymateb i'r problemau roedd ein preswylwyr yn eu hwynebu yn sgil nifer o gasgliadau a fethwyd wedi bod yn dderbyniol.
- 4.8. Er mwyn rhoi'r rowndiau gwastraff/ailgylchu newydd ar sail gynaliadwy, mae angen rowndiau ailgylchu ychwanegol. Cafodd y model gwreiddiol ei gyflwyno ar sail 20 rownd y dydd. Mae'r nifer o rowndiau ychwanegol sydd eu hangen yn amrywio o 6 i 8 rownd, yn dibynnu ar ddiwrnod yr wythnos.
- 4.9. Mae hyn yn golygu bod angen prynu 8 cerbyd ychwanegol ar gost cyfalaf o £1.299m a gyrwyr a llwythwyr ychwanegol i weithredu'r cerbydau. Fe fydd y costau cyfalaf yn cael eu hariannu drwy fenthycu darbodus (gweler y tabl isod), ond bydd cais ffurfiol yn cael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru am gyllid cyfalaf i gynorthwyo â'r gost o brynu'r cerbydau ychwanegol yma, a fyddai'n lleihau'r effaith referniw ar y Cyngor. Mae'r costau referniw sy'n gysylltiedig â'r rowndiau ychwanegol wedi'u nodi yn y tabl isod:

Costau	£m
Gweithwyr	0.697
Costau cerbydau (yn cynnwys benthyca darbodus)	0.370

Cyfanswm	1.067
----------	-------

- 4.10. Os caiff y gyllideb ychwanegol hon ei chymeradwyo, yna fe allwn ni gynllunio ar unwaith i weithredu'r newidiadau angenrheidiol, a gallwn gyflwyno'r rowndiau ychwanegol o fewn wythnosau ar ôl penderfyniad y Cabinet heddiw h.y. mae yna amser rhagarweiniol rhwng awdurdodi'r adnoddau ychwanegol a'r newidiadau'n digwydd yn ymarferol. Fe fyddai hyn yn sicrhau o dan amodau arferol y gall pob rownd gael ei gwblhau fel y'i cynlluniwyd.
- 4.11. Fe fydd y penderfyniad y mae'r adroddiad hwn yn ei geisio yn galluogi'r gwasanaeth gwastraff i weithredu'r llwybrau casglu gwastraff diwygiedig gan roi sylfaen fwy cynaliadwy i'r gwasanaeth a lleihau'r lefelau presennol o wariant. Mae hi'n bwysig bod y gwaith yma'n dechrau heb oedi. Dyna'r rheswm dros ofyn i'r Cabinet gadarnhau y bydd y penderfyniad yn cael ei weithredu ar unwaith.
- 4.12. Yn ei dro bydd hyn yn caniatáu i adnoddau rheoli ganolbwyntio ar sicrhau bod ein casgliadau cysylltiedig eraill megis cynnyrch hylendid amsugol, gwastraff gwyrdd a gwastraff masnachol yn gallu cael ei weithredu fel y'i cynlluniwyd ac y gallwn ni adolygu ein casgliadau â chymorth a gwasanaethau casglu diwedd lôn. Gweler **Atodiad B** i ddarllen sylwadau am newidiadau i elfennau eraill y gwasanaeth gwastraff.
- 4.13. Rhwng cychwyn cyflwyno'r gwasanaeth ym mis Mehefin a diwedd mis Medi, rhagwelir mai'r costau ychwanegol fydd £640,000 (h.y. goramser, staff asiantaeth a llogi cerbydau).
- 4.14. Mae'r Cyngor yn rhan o Bartneriaeth Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru a mis diwethaf, fe dderbyniodd ei gyfran o drefniant ail ariannu hir sefydlog. Mae hyn wedi arwain at daliad un tro o £1.2miliwn. Mae hwn yn brosiect cymhleth arall sy'n gysylltiedig â gwastraff, a thros amser fe wnaed llawer o ragdybiaethau amrywiol a newidiodd gan arwain at y taliad un tro yma. Fe fydd y cyllid yma'n cael ei ddefnyddio i wrthbwysu'r costau a gafwyd o ddydd i ddydd i ymateb i'r problemau gyda chyflwyno'r gwasanaeth a'r adnoddau ychwanegol y gofynnwyd amdanynt yn yr adroddiad yma ar gyfer 2024/25.

- 4.15. Fe fydd y gyllideb ychwanegol sydd ei hangen, h.y. y £1.067m o fis Ebrill 2025 angen ffurfio rhan o broses gosod y gyllideb ar gyfer 2025/26.
- 4.16. Bydd cefnogi'r newid gwasanaeth fel hyn yn amddiffyn y Cyngor rhag pwysau cyllidebol yn y dyfodol, e.e. lleihau'r angen am staff asiantaeth, lleihau'r angen am oramser ac ati. Yn ogystal, dim ond parhau i gynyddu y bydd y gost o waredu ailgylchu cymysg, felly fe fydd y costau hyn yn cael eu hosgoi, h.y. y gost o waredu ein gwastraff cymysg yn 2023/24 oedd £1.1m o'i gymharu â £315,000 yn 2018/19.
- 4.17. Fe fydd y broses ddi-doli ar ymyl palmant hefyd yn ein galluogi i werthu'r deunydd ailgylchadwy a gesglir, ac felly yn cynyddu incwm. Mae'r farchnad hon yn anwadal, felly mae'n anodd darogan ac mae yna risg neu fantais ariannol posibl i'r gwasanaeth y tu hwnt i'n rheolaeth.
- 4.18. Fe ddylai'r newid gwasanaeth gynyddu ein cyfraddau ailgylchu ac felly lleihau'r perygl o ddirwyon posibl gan Lywodraeth Cymru am fethu â chyrraedd y gyfradd ailgylchu statudol o 70%, e.e. oni bai ein bod yn gwella ein cyfraddau ailgylchu fe allai'r ddirwy gan Lywodraeth Cymru fod tua £250,000 y flwyddyn.
- 4.19. Mae hwn yn faes gwasanaeth cymhleth gyda nifer o risgiau ariannol. Fe fydd costau ac incwm yn amrywio o flwyddyn i flwyddyn yn ddibynnol ar rymoedd y farchnad ac elfennau amrywiol eraill. Mae angen i ni felly barhau i fonitro'r gyllideb a sicrhau bod y gwasanaeth yn rhedeg yn esmwyth. Fe ellir pigo hyn i fyny yn yr adroddiadau cyllid misol i'r Cabinet ac efallai y bydd angen adroddiad Cabinet ar wahân yn y dyfodol.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at Gynllun Corfforaethol 2022 i 2027: Y Sir Ddinbych a Garem?

- 5.1. Mae'r model casglu gwastraff aelwydydd newydd yn cael effaith gadarnhaol ar ddau o'n themâu yn ein Cynllun Corfforaethol. Mae'n brosiect penodol o fewn thema "Sir Ddinbych Mwy Gwyrdd" gan y bydd yn helpu i gynyddu nifer a safon yr ailgylchu a gesglir o aelwydydd a chynyddu cyfleoedd ar gyfer ailgylchu dolen gaeedig. Trwy fabwysiadu technoleg carbon isel yn yr Orsaf Trosglwyddo Gwastraff newydd a chynnwys isadeiledd ar gyfer fflyd ULEV, y nod yw lleihau

effaith y gwasanaeth i gefnogi'r nodau corfforaethol ehangach o ran sero net erbyn 2030.

- 5.2. Mae'r prosiect hefyd yn cefnogi thema "Sir Ddinbych Ffyniannus" yn y Cynllun Corfforaethol sydd yn anelu i gefnogi adferiad economaidd, gan fanteisio ar gyfleoedd i alluogi preswylwyr i gael mynediad at gyflogaeth ac incwm da. Mae'r prosiect wedi arwain at greu swyddi ychwanegol o fewn y gwasanaeth gwastraff. Yn ychwanegol, mae adeiladu'r depo newydd wedi arwain at greu ac amddiffyn nifer o swyddi sector preifat yn lleol. Fe wnaethom ni weithio gyda 4 busnes lleol pwysig ar Barc Busnes Colomendy, Dinbych yn rhan o ddatblygu'r depo newydd. Fe alluogodd hyn iddynt ddatgloi a datblygu tir cyflogaeth newydd i alluogi'r 4 busnes i aros yn Ninbych ac ehangu eu gweithrediadau.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

- 6.1. Mae cost y rowndiau ychwanegol wedi'u manylu trwy gydol yr adroddiad.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

- 7.1. Mae'r Asesiad o'r Effaith ar Les wedi cael ei adolygu a'i ddiweddarau, ac mae ynghlwm yn **Atodiad A**. Nid yw hyn wedi newid yn sylfaenol gan nad ydym ni'n newid egwyddorion y model arfaethedig, dim ond gwneud newidiadau ydym ni i sicrhau bod y model yn gweithio. Mae canlyniad terfynol yr Asesiad o'r Effaith ar Les yn gadarnhaol.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

- 8.1. Fe fu sawl Briff i Aelodau trwy gyfrwng Teams ers i'r gwasanaeth gael ei gyflwyno.
- 8.2. Cynhaliodd y Cyngor weithdy ddydd Iau 26 Medi.
- 8.3. Bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ar 24 Hydref.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

- 9.1. Tra'n ymgymryd â phrosiectau newid strategol megis y rhain rydym ni'n darogan costau cysylltiedig yn seiliedig ar ragdybiaethau a'r wybodaeth orau sydd ar gael ar y pryd. Er gwybodaeth yn unig y mae'r rhagdybiaethau, a dim ond ar ôl iddynt gael eu cadarnhau y mae'r prosiect yn symud i'r cam gweithredu a darparu a bydd yn effeithio ar y costau a amcangyfrifwyd. Yn amlwg, ni chafodd y model newydd ei weithredu mewn modd y byddai unrhyw un ei eisiau. O ystyried y nifer o breswylwyr sydd wedi cael eu heffeithio bu'n rhaid i'r Cyngor weithredu i ddefnyddio adnoddau ychwanegol rhwng mis Mehefin a mis Medi. Mae hi'n bwysig ein bod ni'n dysgu o'r profiad yma.
- 9.2. Mae'r adroddiad yn nodi'r adnoddau ychwanegol sy'n angenrheidiol i ddiwygio'r llwybrau ailgylchu a sicrhau y gall y gwasanaeth weithredu mewn modd mwy cynaliadwy.
- 9.3. Gall y costau yn ystod y flwyddyn sy'n gysylltiedig â'r adroddiad (2024/25) gael eu hariannu o daliad un tro o Bartneriaeth Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru. Fe fydd angen i'r adnoddau ychwanegol sydd eu hangen o 2025/26 ymlaen gael eu cynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a fydd yn cael ei ddiweddarau a'i adrodd i'r Cabinet yn ei gyfarfod misol mis Hydref.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

- 10.1. Mae yna risgiau ynghlwm ag unrhyw newid gwasanaeth o'r raddfa yma, fel yr ydym wedi'i weld ers 3 Mehefin, 2024. Y prif berygl yw bod cyflwyno set o lwybrau casglu wedi'u hail gydbwyso a'u hail ddylunio yn arwain at fethu casgliadau i ddechrau wrth i'r gwasanaeth ddod i arfer â'r newidiadau. Serch hynny, mae hyn yn cael ei liniaru gan faint o waith sydd wedi digwydd i sicrhau bod y llwybrau newydd yn seiliedig ar ragdybiaethau mwy realistig na dyluniad blaenorol y gwasanaeth, gan ddysgu o brofiad y system newydd sy'n weithredol ers 3 Mehefin.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

- 11.1. Rhan IIA Deddf Diogelu'r Amgylchedd 1990
- 11.2. a111 Deddf Llywodraeth Leol 1972

11.3. a120 Deddf Llywodraeth Leol 1972

11.4. Adran 7.25 o Gyfansoddiad y Cyngor